

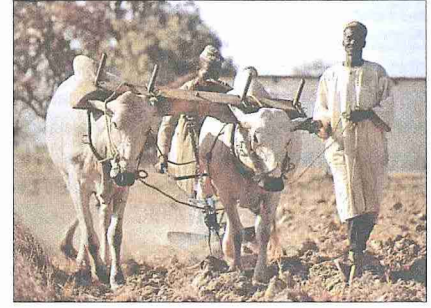
ki çöller taşı, doğudakiler ise kumulludur. Bu monoton görüntüyü bozan tek yüzey şekli ülkenin ortasındaki, yüksekliği 2000 metreyi bulan, dar vadilerle yarılmış kayalık Air kütesidir.

İklim güneyden kuzeye gidildikçe kuraklaşır, sıcaklık artar ve tadrîcen çöle geçilir. Kuraklığın bütün yılı kapladığı ve yıllık yağış miktarının ancak 30-40 mm. olduğu kuzey kesimlerinde yerleşik hayat yoktur; burada sadece göçebe Tuaregler (Tevârik) yaşar. Güneyde nemli tropikal iklim hüküm sürer. Bu iklim tipinde ekimden hazirana kadar devam eden bir kurak dönemle temmuzdan ekime kadar süren yağışlı bir dönem (600-800 mm.) dikkat çeker. İkliminin özelliği doğal bitki örtüsüyle akar sulara da yansır. Kuzey kesimindeki Büyük Sahra bölgesinde pek ender düşen yağmurlardan sonra ancak kısa ömürlü bazı bitkiler görülür. 500 kilometresi ülke topraklarında olan Nijer nehrinin geçtiği güneybatıda ise savanlar ve yer yer orman kümeleri görülür. Nijer nehrinin dışındaki akarsular devamlı değildir. Büyük bir kesimi sınırların dışında kalan Çad gölünün görünümü de ülkenin kuraklığını yansıtır.

Nijer'de ülke nüfusunun 4/5'ini oluşturan başlıca dört büyük etnik grup bulunmaktadır. Bunlar önem sırasıyla güneyde Sahel bölgesinde çiftçilik yapan Hevsâlar, Nijer'in batısında oturan ve birbirine benzeyen Songay ile Zarmalar (Jarmalar), yerleşik ya da göçebe olarak yaşayan Pöller ve Air yöresindeki göçebe Tuaregler'dir. Yoğunluğu km²/8,5 olan nüfusun dağılımı bölgelere göre çeşitlilik gösterir. Nijer vadisinde kilometrekareye yirmi-elli kişi düşerken kuzeydeki ve doğudaki çöl böl-

gelerinde bir kişiden daha aza iner. Konuşulan başlıca diller resmî dil Fransızca ile yerel dillerden Fulca ve Hevsâ dilidir. Nüfusun % 85'i müslüman, % 10'u animist ve % 5'i hristiyandır.

Ekonomi genellikle tarıma dayanır. Aşağı Nijer bölgesinde ak darı, killi-kumlu topraklarda hint darısı, Nijer vadisinin özellikle Tillabery yöresinde pirinç, daha çok bataklık alanların kenar kesimlerinde mısır, Air ve Ader bölgelerinde buğday ekimi yapılır; manyok, tatlı patates ve hurma da ikinci derecedeki ürünlerdir. Doğu bölgesi en önemli yer fıstığı alanıdır; pamuk sahaları ise özellikle vadilerde ve Nijer nehri boyunca yer alır. Ülkede ayrıca şeker kamışı, tütün ve sebze tarımı yapılmaktadır. Nijer aynı zamanda büyük bir hayvancılık ülkesidir. Sığır, koyun, keçi, deve ve at, yetiştirilen hayvanların başlıcalarını oluşturur. Fildişi Sahili'ne, Benin'e ve Togo'ya uçaklarla dondurulmuş et gönderilir. Nijerya, Gana, Benin, Burkina Faso ve Fildişi Sahili'ne canlı hayvan ihracatı yapılır. Hayvancılık için büyük bir gayret sarfedilmektedir; ülkede büyük çiftlikler, modern mezbahalar kurulmuştur. Çad gölünde az olmasına rağmen ekonomik değer taşıyan bir balıkçılık faaliyeti yürütülür ve tutulan balıkların bir kısmı Nijerya, Gana ve Togo'ya gönderilir. Madencilik açısından Liptako ve eski Air masiflerindeki uranyum ve Bilma, Agâdes yörelerindeki tuz yatakları önemlidir. Nijer'deki endüstri tesisleri genelde tarım ve hayvancılık ürünlerine dayanan gıda mamülleri üzerinedir. Bunların yanında inşaat malzemesi imalatı da dikkat çeker. Özellikle İtalyan ve Alman yardımlarıyla başşehir Niamey'de kurulan tekstil ve deri fabrikaları önem taşımaktadır. Enerji

Çift süren Nijerli köylüler

daha çok Niamey, Zinder, Maradi ve Tahoua santrallerinden elde edilir.

Nijer nehrinin 300 kilometrelik kısmında aralık ayından nisan ayına kadar ulaşım yapılır. Niamey iyi bir nehir limanı olarak donatılmıştır; ayrıca burada uluslararası bir havaalanı vardır. Karayollarının uzunluğu 40.000 kilometreden fazladır. Ülkenin ihracatı uranyum filizi, yer fıstığı, pamuk, sebze, et, büyükbaş hayvan, kalay ve balıktan; ithalatı ise çeşitli makineler, elektrikli ve elektronik gereçler, besin ürünleri ve motorlu taşıtlardan oluşur. Nijer'in ticaret yaptığı ülkelerin başında Fransa, Nijerya, Almanya, Japonya ve Cezayir gelir.

BİBLİYOGRAFYA :

B. Verlet, *Le Sahara*, Paris 1962, s. 31, 38-39, 119; Türkçeye Ataöv, *Afrika Ulusal Kurtuluş Mücadeleleri*, Ankara 1977, s. 243-246, 647; *Culture et civilisation islamiques: le Niger*, Rabat 1408/1988; "Günümüzde Nijer", *Bertelsmann: Bugünkü Dünyamız Atlas Ansiklopedi*, Güntersloh 1993, s. 8-9; Aydoğan Köksal, *Afrika Genel ve Ülkeler Coğrafyası*, Ankara 1999, s. 258-264; H. T. Norris, "Nijer", *EP² (Fr.)*, VIII, 17-19; "Nijer", *Gelişim Büyük Coğrafya Ansiklopedisi*, İstanbul 1981, VI, 1601-1608.

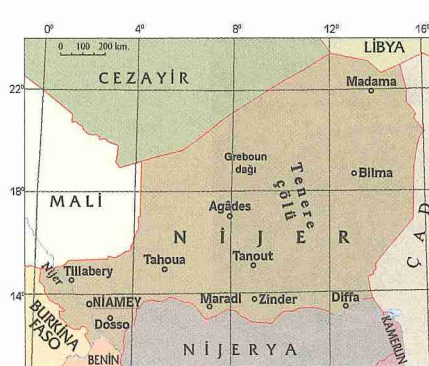
AYDOĞAN KÖKSAL

II. TARİH

Nijer'in büyük bir kısmını kaplayan Büyük Sahrâ'da çölleşme başlamadan önce ırmaklar ve büyük göller mevcuttu. İklim değişikliğinin ardından buradaki balıkçılar, çiftçiler ve hayvancılıkla geçinen kabileler güneye göç etti. Ülkenin bulunduğu coğrafya, tarih boyunca kuzeydeki Berberî bölgesiyle Afrika'nın merkezini oluşturan Bilâdüssûdan toplumları arasında bir geçiş konumunda olduğu için her iki kültüre ait izlere rastlanmaktadır.

Bölgenin bilinen tarihinde ilk önemli gelişme, Ukbe b. Nâfi' kumandasında Kuzey

Nijer

Afrika sahillerinde ilerleyen İslâm ordularının bugünkü Libya'nın güneyindeki Fizan'ı alıp güneye inerek Kuzeydoğu Nijer'deki Kavar'ı fethetmesidir (46/666). Ancak bu sefer ve sonrasındaki gelişmeler hakkında kaynaklarda yeterli bilgi mevcut değildir. İslâm'ın bölgeye kalıcı olarak girişi X. yüzyılda kuzeyden gelen Tevârikler vasıtasıyla başlamıştır.

Nijer XIX. yüzyıla kadar komşularından Mali, Nijerya ve Çad ile ortak tarihi paylaşmıştır. Ülkenin batısı bugün Mali sınırlarında kalan Gao merkezli Songay Sultanlığı'na aitken doğusu, Çad ve güneyindeki Nijerya'da uzun asırlar hüküm süren Kânim-Bornu Sultanlığı'na bağlı kaldı. Songay Sultanlığı XV. yüzyıl boyunca güçlenerek Mali Sultanlığı'nın bütün topraklarını ele geçirdi. Büyük Sahrâ'nın batısı özellikle Sultan Askıya Muhammed devrinde Songay Sultanlığı'nın nüfuzu altına girdi. Bu arada Nijer'in kuzeyinde Air bölgesinin merkezi konumundaki, etrafı 4 km. uzunluğunda bir surla çevrili Agâdes şehri hem idarî hem kültürel bakımdan gelişmeye başladı. 1515 yılında Songay Sultanı Askıya Muhammed tarafından Gao'ya bağlanan şehir kuzeyden güneye gidip gelen kervanlar sayesinde önemli bir konuma kavuştu.

Osmanlı Devleti'nin 958'de (1551) Trablusgarp'ı İspanyollar'dan kurtarması ve ardından Kânim-Bornu sultanlarının idaresindeki Fizan'ı ele geçirmesi üzerine Sultan İdrîs Elevmâ, Songay Sultanlığı topraklarında gözü olan Fas Sa'dî Sultanı Ahmed el-Mansûr'a yaklaştı. Fas sultanının gönderdiği ordu 1591'de önce başşehir Gao, ardından Tinbüktü ve çevresini alıncaya Songay Sultanlığı yıkıldı. Artık bölgede yegâne güç olarak batıda Sa'dîler'in denetimindeki Tinbüktü Paşalığı, doğuda kuvvetli Kânim-Bornu Sultanlığı kaldı.

Osmanlı Devleti'nin Trablusgarp'ın idaresini daha önce devrettiği Karamanlı ai-

lesinden geri alıp (1838) Fizan'ı bir sancak merkezine çevirdiği dönemde Nijer'in doğusundaki Kavar sultanı Fizan sancağına gelerek Osmanlı Devleti'ne tâbi oldu. Böylece Fransızlar'ın işgal amacıyla buraya gelişlerinden elli yıl önce bölge Osmanlı sınırları içine girdi. XIX. yüzyılın sonlarında Çad'ın kuzeyindeki dağlık Tibesti bölgesinde yaşayan Tîbûlar da kendi istekleriyle Osmanlı Devleti'ne tâbi oldular. Tîbûlar için Tîbû Reşâde adıyla bir kaza kuruldu. Aynı kabileden bugünkü Nijer'in kuzeydoğusunda Kavar topraklarında yaşayanlar için de Fransız işgalinin şiddetlendiği dönemde Bilma merkezli bir kaza oluşturuldu ve bir kaymakam gönderildi. Ancak Fransızlar, Agâdes'te olduğu gibi buranın da Osmanlı idarî yapısı içerisinde yer almasını engellemek için uluslararası güçleri baskı unsuru olarak kullandılar.

XIX. yüzyılda önce İskoçyalı Mungo Park, ardından Alman Heinrich Barth ve Eduard Vogel gibi seyyahlar bölgeye gelip serbestçe dolaşmalarına müsaade edilmesine rağmen ısrarla seyahatlerini sürdürdüler ve ülkelerine döndüklerinde buların mutlaka Avrupalılar'ın eline geçmesinin gerekli olduğu yönünde eserler kaleme aldılar. Bu seyyahlardan biri olan Fransız albayı Louis Parfait Monteil, 1892'de Senegal'in başşehri Dakar'dan başladığı yolculuğunu Nijer'in içlerine kadar devam ettirdi, buradan Libya'nın başşehri Trablus'a doğru ilerleyerek Akdeniz sahiline ulaştı. Monteil'in *De Saint-Louis à Tripoli* adlı seyahatnâmesi çok geçmeden bölgeye gelecek Fransız birliklerinin en önemli yardımcısı oldu.

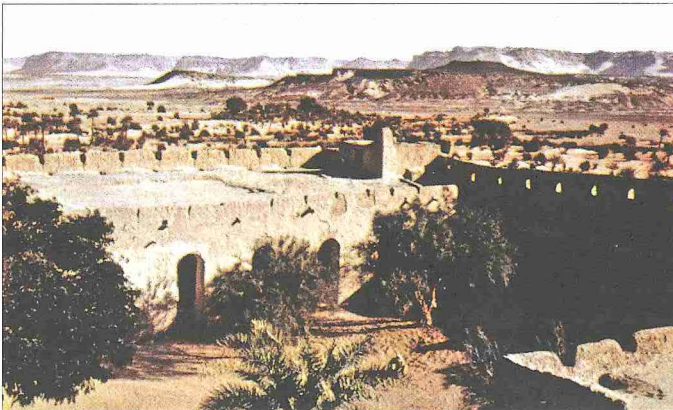
1880 yıllarında Mısır'ı ve onun idaresindeki Sudan'ı işgal eden İngilizler'le Senegal'in doğusuna doğru ilerleyen Fransızlar, Nijer ve Çad üzerinde hak iddia etmeye başladılar. İngilizler bugünkü Çad'ın doğudaki sınırına kadar olan bölgeye razı olurken Fransızlar onların lehine daha önce iş-

gal ettikleri Kuzey Nijerya'dan 1910'da çekildiler. Böylece günümüzdeki Nijer ve Çad devletlerinin sınırları XX. yüzyılın başında şekillenmiş oldu.

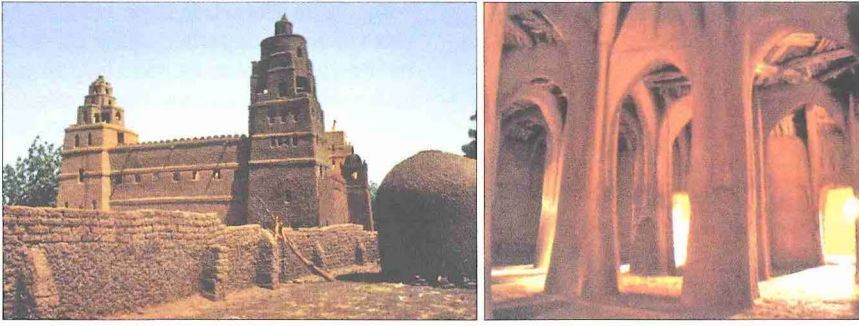
1904'te Nijer'in batısını "Zinder askerî bölgesi" adıyla işgal eden Fransızlar, Senegal'den Çad'a kadar uzanan bölgeyi Fransız Batı Afrikası sınırları içinde kabul edip buraya Yukarı Senegal-Nijer adını verdiler. Fransızlar'ın ülkenin kuzeyine doğru ilerleyerek bu bölgeyi Cezayir sömürgeciyle birleştirmek istemeleri buranın yerli halkı Tevârikler'in tepkisiyle karşılandı. O güne kadar Osmanlı padişahına müslümanların halifesi olarak tâbi olmanın dışında bir yakınlıkları bulunmayan Ezgar (Accer) Tevârikleri, Osmanlılar'a başvurup Trablusgarp vilâyetinin Fizan sancağına bağlı Ezgar Tevârik adıyla bir kaza kurulmasını istedi. Kazanın kaymakamlığına reisleri Nahnuhen getirildi. Ardından Cezayir'in güneyindeki Hogar (Hagar) Tevârikleri'nin reisi, II. Abdülhamid'e başvurarak Fransız istilâsını önlemeleri için silâh yardımı yapmasını istedi. Osmanlı Devleti bunlara da yardım etmeye çalıştı, ancak Fransızlar'ın bölgeyi işgali önlenemedi. Bunun üzerine reisleri, Fizan'a bağlı bir Tevârik bölgesi olan Güneybatı Libya'daki Gât kazasına gelerek Osmanlı kaymakamına sığındı. Kuzey Tevârikleri'nin Osmanlılar'a yakınlaşması güneydeki soydaşlarını da harekete geçirdi. Bunun üzerine Fransızlar, Agâdes'i işgal edip halkın Osmanlı Devleti ile irtibata geçmesini engelledi (1906).

Osmanlı Devleti XIX. yüzyılda, Kuzey Afrika ile buranın güneyindeki bölgelerde yayılan Senûsî hareketinin desteğiyle hâkimiyet alanını ilk defa Sahrâ çölüne kadar genişletti. 1913 yılına kadar bu hareketle iş birliği halinde Güney Cezayir, Nijer ve Çad'ın tamamıyla Fizan sancağına bağlı Gât (Libya), Ezgar Tevârik (Libya-Cezayir-Nijer), Hogar Tevârik (Cezayir), Bilma (Nijer), Barday (Çad), Borku (Çad), Ayn Galaka (Çad) kazalarından bir kısmının kuruluşu tamamlandı. Diğerleri kuruluş aşamasındayken Osmanlı Devleti'nin Afrika kıtasından çekilme süreci başladı. 1912'de İsviçre'nin Uşi (Ouchy) şehrinde imzalanan antlaşmayla Osmanlı Devleti'nin Afrika'daki son vilâyeti Trablusgarp'tan ayrılmasının ardından Nijer Fransız sömürgeci oldu. Agâdes Tevârikleri, 1917 yılı Mart ayında I. Dünya Savaşı'ndan istifade ederek şehri ele geçirdilerse de Fransızlar'ın üstün savaş teknikleri karşısında yenildiler.

Afrika'daki Fransız sömürgeleri içinde hem sahile uzaklığı hem de ikliminin sert-

Nijer'de
Büyük
Bilma
kumullu
çölünden
tepelelerin
görünüşü

Nijer'de Yaama Camii ve içinden bir görünüş

liği yüzünden kendi haline terk edilen Nijer 1946'da Fransa'nın deniz aşırı toprağının bir parçası statüsünde Fransız Birliği içinde yer aldı. 1950'li yıllarda Afrika'yı saran bağımsızlık hareketleri Nijer'e de sıçradı ve Nijer 1956'da iç işlerinde serbestiyet elde etti. 1958'de kısmî, 3 Ağustos 1960 tarihinde ise tam bağımsızlığa kavuştu. 1970'li yıllarda Arap ülkeleriyle yakın ilişkiler kuruldu. Tek partili siyasî hayata geçilen ülkede devlet başkanlığı makamına sırasıyla Hamani Diori (1960-1974), Albay Seynu Kunçe (1974-1987), Albay Ali Seybu (1987-1993), Mahamane Osman (1993-1996), General İbrâhim Bare Maynasara (1996-1999) ve Mamadu Tanca (1999) geçti. Devlet başkanları genelde askerî darbeye iş başına geçtikleri için zaman zaman anayasayı da değiştirdiler.

III. ÜLKEDE İSLÂMİYET

Nijer'de Müslümanlık 46 (666) yılında Ukbe b. Nâfi'in Kavar'ı ele geçirmesiyle başladı; X. yüzyıldan itibaren Tevârikler sayesinde Büyük Sahrâ bölgesinde yaşayanların tamamı İslâmîyet'i benimsedi. Çad gölü havzasındaki Kânim Sultanlığı da Nijer'in doğusunun İslâmlaşmasında etkili oldu. Ülkenin batısında ise Moritanya ve Mali'den gelen müslümanlar bölgede İslâmîyet'in yayılmasında gayret gösterdiler.

Ortaçağ'da müslüman coğrafyacıların bahsettiği Tîcîda (Takidda) bugünkü Nijer Devleti sınırları içinde kurulan ilk İslâmî merkezdir. XV ve XVI. yüzyıllarda Agâdes önemli bir kültür merkezi oldu. XV. yüzyılın son yıllarında Cezayir'in Tîlîmsân şehrinden Tîcîda'ya gelen Muhammed b. Abdülkerîm el-Megilî, Kâdiriyye tarikatının bugünkü Nijer'in, merkezi Say şehri olan Dendi bölgesinde ve komşu ülkelerde ya-

yılmasına öncülük etti. Halvetiyye-Sünbülîyye kolunun piri Sünbül Sinan'ın halifelerinden Seyyid Mahmûd el-Bağdâdî, 957 (1550) yılında Nijer'in Agâdes şehrinde sultanla görüşüp tarikatın bu bölgede yayılmasına çalıştı.

1591'de Songay Sultanlığı'nın yıkılmasından sonra bugünkü Nijer'in güneybatısındaki Say şehri giderek önem kazandı. Sultanlığın ileri gelen devlet adamları ve âlimleri buraya sığındılar. XIX. yüzyılın başında Gine'nin Futa Calon bölgesinden Say'a gelen Şeyh Muhammed Cübû, Kâdiriğin bölgede yeniden canlanmasını sağladı. Tekrûr Devleti'nin 1893'te Fransızlar tarafından işgal edilmesi üzerine Say şehri, buranın ileri gelen şahsiyetlerine de ev sahipliği yaptığı için önemli bir ticaret ve dinî merkez olarak kaldı.

Cezayir menşeli iki tarikattan biri olan Ticâniyye XIX. yüzyılda Fas üzerinden Moritanya, Senegal ve Mali yoluyla Nijer ve Nijerya bölgesinde yayıldı. Batı Afrikalı Ticânîler'in lideri el-Hac Ömer'in kurduğu Tekrûr Devleti bölgede Fransız işgalini yaklaşık kırk yıl geciktirdi. Cezayir'in Müstegânim şehrinden Muhammed b. Ali es-Senûsî'nin kurduğu Senûsiyye tarikatı ise Fransızlar'ın Büyük Sahrâ çölüne saplanmalarını sağlayarak ilerlemelerini engelledi. Senûsiyye'nin en büyük hâmisî Osmanlı Devleti'nin Trablusgarp valileriyle Tîbûlar ve Tevârikler oldu.

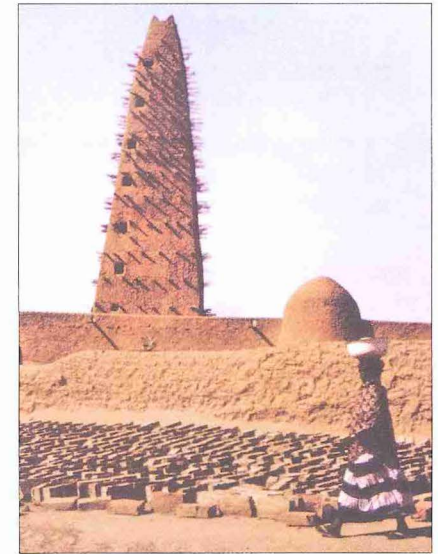
Fransızlar, Nijer'in işgalinde birlikte diğer sömürgelerinde olduğu gibi İslâm'ın bölgede gelişmesini önlemek için ciddi tedbirler aldılar. Müslümanların önderleri konumundaki âlim ve şeyhlerin seyahat etmeleri yasaklandı ve Fransa aleyhinde faaliyet gösterenler ağır şekilde cezalandırıldı. On asırdır devam eden hac se-

ferleri tamamen durduruldu. Bağımsızlığın ardından ülkede çok sayıda İslâmî teşkilât kuruldu. Ancak bunların bir kısmı laiklik konusunda Fransa'nın aşırı derecede etkisinde kalan rejim tarafından yasaklandı. 1974'te teşkil edilen Nijer İslâm Derneği resmî makamların tanıdığı bir üst kuruluş olup ülkedeki İslâmî faaliyetten sorumludur. 1974 yılında İslâm Konferansı Teşkilâtı'na bağlı olarak Say şehrinde kurulmasına karar verilen Nijer İslâm Üniversitesi 1986 yılı Ekim ayında İslâm Araştırmaları ve Arap Dili, Bilim, Tıp ve İktisat fakülteleriyle eğitime başladı.

Ülkedeki müslümanların tamamı Mâlikî mezhebine bağlıdır. Kâdiriyye, Ticâniyye, Halvetiyye, Senûsiyye ve Şâzeliyye tarikatlarının Nijerliler'in İslâmlaşmasında büyük etkisi olmuştur. Kuzey Nijerya'da birçok eyalette şeriat uygulamasına geçilirken komşusu Nijer'de bu tür girişimlere müsaade edilmemektedir. Ülkedeki hıristiyanlar her türlü hakka sahiptir.

Songay Sultanı Askıya Muhammed, Kânim Sultanı İdrîs Elevmâ, Şeyh Ömer Cib-rîl, Sokoto Halifesi Osman b. Fûdî ve Tevârik-Tebû reisleri Nijer'de İslâm kültürünün gelişmesinde önemli hizmetlerde bulundular. Bilma, Tîcîda, Agâdes, Say, Maradi ve Zinder'de başlayan kültürel hareketlilik bütün ülkeye yayıldı. Özellikle Agâdes çevresinde Tevârik âlimlerinin telif ettikleri Arapça eserler bölgenin eğitim seviyesine büyük katkı sağladı. Bütün Afrika'da ol-

Agâdes Ulucamii – Nijer

duğu gibi sözlü edebiyatın güçlü olduğu Nijer'de XX. yüzyılda Bubû Hama, Amadu Osman, Abdulaye Mamani, Mahamadu Halilu, Amadu İde ve Abdullaye Hudu gibi yazar ve şairler yetişti. Muhammed b. Abdülkerîm el-Megilî ile başlayan tarikatların İslâm'ı yayma gayretleri Seyyid Mahmûd el-Bağdâdî, Muhammed Cübû, İmam Barguma ve Abba Çillum ile devam etti. Halen Kur'an okulları, modern medreseler ve Nijer İslâm Üniversitesi ülkede dinî-İslâmî hayata önemli katkılar sağlamaktadır.

BİBLİYOGRAFYA :

M. Chailley, *Les grandes missions françaises en Afrique occidentale*, Dakar 1953, s. 47-60; J. M. Cuoq, *Les musulmans en Afrique*, Paris 1975, s. 190-198; J. Ki-Zerbo, *Histoire de l'Afrique noire*, Paris 1978, s. 143-150, 168, 436, 518; H. T. Norris, *The Tuaregs: Their Islamic Legacy and its Diffusion in the Sahel*, Warminster 1975, tür.yer.; a.mlf., "A la recherche de Sidi Mahmud el-Bagdadi", *Islam et sociétés au sud du Shara*, sy. 3, Paris 1989, s. 128-158; a.mlf., "Niger", *El²* (Fr.), VIII, 17-19; M. Hiskett, *The Development of Islam in West Africa*, London 1984, s. 129, 230, 242; Ch. Harrison, *France and Islam in West Africa: 1860-1960*, Cambridge 1988, s. 48-56; E. Grégoire, *Touaregs du Niger*, Paris 1989, tür.yer.; a.mlf., "Accumulation marchande et propagation de l'Islam en milieu urbain: le cas de Maradi (Niger)", *Islam et sociétés au sud du Shara*, sy. 5 (1991), s. 43-55; Maikorema Zakari, "Medhal", *el-Hağâretü'l-İslâmiyye fi'n-Nicer* (trc. Muhammed Vakidî), Rabat 1415/1994, s. 13-31; a.mlf., "l'Islam au Niger", *La civilisation islamique en Afrique de l'ouest* (ed. S. Dieng), Istanbul 1999, s. 79-102; Ahmet Kavas, "L'activité des Turcs au Tchad et au Niger de 1850 à 1913", a.e., s. 283-299; a.mlf., "Osmanlı-Tibû Münasebetleri: Büyükh Sahrâ'da Reşâde (Çad) ve Kavar (Nijer) Kazalarının Kurulması", *İslâm Araştırmaları Dergisi*, sy. 4, İstanbul 2000, s. 69-104; J. L. Triand, "L'université islamique du Niger", *Islam et sociétés au sud du Shara*, sy. 2 (1988), s. 157-165.

AHMET KAVAS

NİJERYA

Batı Afrika'da İslâm Konferansı Teşkilâtı'na üye ülke.

I. FİZİKİ ve BEŞERİ COĞRAFYA

II. TARİH

III. ÜLKEDE İSLÂMİYET

Afrika'nın Atlas Okyanusu'nda kıyası bulunan ülkelerindendir; kuzeyde Nijer, kuzeydoğuda Çad, doğuda Kamerun, güneyde Gine körfezi, batıda Benin Halk Cumhuriyeti ile komşudur. Resmî adı Nijerya Federal Cumhuriyeti (Federal Republic of Nigeria) olup eskiden İngiliz sömürgesi iken 1 Ekim 1960'ta bağımsızlığına kavuşmuştur. Yüzölçümü 923.768 km², nüfusu 137.253.000 (Temmuz 2004; Afrika'nın en kalabalık ül-

	
Resmî adı :	Federal Republic of Nigeria (Nijerya Federal Cumhuriyeti)
Başşehri :	Abuja
Yüzölçümü :	923.768 km ²
Nüfusu :	137.253.000 (Temmuz 2004)
Resmî dini :	—
Resmî dili :	İngilizce
Para birimi :	1 Nigerian naira (N) = 100 kobo 1 USD = 128,4 NGN (2006 yılı)

kesi), başşehri Abuja (372.000), en önemli şehirleri eski başkent Lagos (8.789.000), Kano (3.626.000), İbadan (3.566.000), Kaduna (1.582.000), Port Harcourt (1.149.000), Benin City (1.125.000) ve Maiduguri'dir (1.113.000).

I. FİZİKİ ve BEŞERİ COĞRAFYA

Ülkede yüzey şekilleri çok çeşitlidir. Güneyde Gine körfezi kıyısında Nijer ırmağının taşıdığı alüvyonlardan oluşan geniş delta düzlükleriyle başlayan Nijerya arazisi kuzeye doğru gidildikçe yükselir ve orta kesimlerdeki Jos yaylasında 1500 metreye kadar çıkar. Ülkenin en yüksek noktası Kamerun sınırındaki Dimlang dağıdır (2042 m.). İklim okyanusa uzaklık ve yakınlıkla yüksekliğe bağlı olarak değişikliğe uğrar. Kıyı bölgesinde iki yağmur mevsimi görülür; burada yıllık yağışın 2500 milimetreyi geçtiği yerler vardır; fakat kuzeye doğru yağış azalır (Kano'da 920 mm.). Kuzeyde kurak mevsim ekimden nisana kadar devam eder. Sıcaklıklar güneyden kuzeye doğru artar ve en yüksek dereceler güneyde 35 iken kuzeyde 41'i bulur. Doğal bitki örtüsü kıyı kesiminde bataklık bitkileriyle başlayıp içerilere gidildikçe tropikal yağmur ormanlarına dönüşür. Kuzeye doğru savanlar görülür; daha kuzeyde çöl sahasına geçilir. Nijer ve Benue nehirleriyle bunlara karışan küçük ırmaklar akarsu sistemini oluşturur. Nijer nehrinin ülke topraklarındaki uzunluğu 1280 kilometredir ve üzerinde Kainji barajı yer alır. Nehir Benue ile birleştikten sonra yelpaze biçimindeki deltasıyla Atlas Okyanusu'na dökülür; aşağı kesimleri ulaşımaya elverişlidir. Benue'nin Nijerya'daki uzunluğu ise 900 kilometredir. Çad gölünün bir bölümü de millî sınırlar içerisinde bulunmaktadır.

Nijerya'da kilometrekareye 149 kişi düşerse de nüfus dağılımı çeşitlilik gösterir. Yer fıstığı ekim alanı ile Kano bölgesi pamuk sahasında yoğunluk kilometrekarede 500 kişi iken Sokota bölgesinde 50-100 kişi kadardır. Nüfusun % 48'i müslüman, % 34'ü hristiyan, % 18'i animisttir. Etnik gruplar iki büyük kısma ayrılır. 1. Kuzey ile iç kesimin kuzey grupları: Hevsâlar 10 milyon civarında olup Kano, Sokota ve Zaria eyaletlerinde yaşar, genelde tarım ve ticaretle uğraşırlar. Fülâniler göçebe ve yarı göçbedirler. 2. Güney ile iç kesimin güney grupları. 5 milyon nüfusa sahip olan Yorubalar köylerde yaşamaktadır ve orman kuşağında çok dağınık tarzda yerleşmiştir. Bu kısmın ikinci büyük etnik grubu İbalar'dır (Igba).

Resmî dili İngilizce olan Nijerya'da çok sayıda lehçesi bulunan üç ana dil vardır. Bunlar Yoraba, Hevsâ ve İbo dilleridir. Bu dillerin yanında 300 üzerinde lehçe konuşulur. Nijerya'nın ekonomisi genellikle tarıma, hayvancılığa ve madencilığe dayanır. Tarım ürünlerinden Japon patatesi, manyok, darı, Hint darısı, mısır, tütün, palmye cevizi ve yağı, yer fıstığı, kakao, pamuk, kauçuk, pirinç ve çeşitli sebzeler başta gelir. Bunlardan manyok ile Japon patatesi daha çok güneyde; darı, Hint darısı, yer fıstığı ve pamuk kuzeyde; pirinç güneydoğunun bataklık sahalarında ve kauçuk batı bölgesinde üretilir. Sığır, keçi, koyun ve domuz yetiştirilen başlıca hayvanlardır. Ülke hayvan ürünlerinden kösele, koyun, timsah ve yılan derisi ihraç eder. İç sularda ve denizde yürütülen balıkçılık son zamanlarda gelişme göstermeye başlamıştır.

Nijerya'nın en önemli yer altı zenginlikleri kömür, özellikle petrol ve doğal gazdır. Enugu yataklarından çıkarılan kömür-

Nijerya

